

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XXVIII. De Ætatibus, quæ temperationis mutationem ac durationem
significant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

crudorumque ac frigidorum humorum oppressionem; quæ prohibet, ne tantum extendi & dilatari arteriæ possint.

Alig. femina mare aliquo calidior.

Quamquam negandum non sit, fieri interdum posse, ut femina quæpiam sit aliquo mare calidior. Etenim hoc Arist. loca testantur: reque ipsa & certa ratione confirmatur. Quippe cholericæ aut sanguinæ femina phlegmaticæ aut melancholicæ mare calidior erit. Atque ex ratione victus certum est magnopere mutari posse naturalem corporis habitum, feminamque calidiorē fieri, frigidiorē marem. Neque de sexibus plurā hic locus postulat.

DE ÆTATIBVS. QUÆ TEMPERATIONIS MUTATIONEM AC DURATIONEM SIGNIFICANT.

CAPVT XXVIII.

Erta est ac determinata totius animantium vitæ periodus. At non eundem semper statum retinet; sed mutantur sæpius; tum corporis granditate; tum temperatione ac operationibus vniuersis. Diuersa hæc mutationum tempora, partialisque periodi, in quibus alium atque alium statum habet animal, appellantur ætates: de quibus tanquam ad temperationem pertinentibus hoc loco dicendum mihi proposui. Est igitur ætas nil aliud, quam vitæ durationis spatium, quod ex notabili aliqua mutatione ac varietate magnitudinis, temperationis, & actionis animantium petitur. Quæ mutatio non in temperatione innata, sed in influente intelligitur: & ideo in viuentibus duntaxat ætates nominamus. In tebus enim inanimis principium quidem est, & finis; sed cum nullus reperitur certus & fixus terminus, nulla statim periodus mutationum illarum, quas in animantibus obseruamus; ætates in illis nequaquam distinguimus.

Ætas quid.

Ætates quot.

- Iam quot siant in viuentibus mutationes, quotque insint ætates, magnam esse video inter Philosophos, Medicos, Astrologos, & verò etiam iurisperitos dissentionem. Arist. enim tex. 56. posterioris libri de ortu, & interitu, duplicem solum visus est ætatem facere: oetis alteram, qua viuentia ad suam perfectionem progrediantur: alteram interitus, qua paulatim & sensim acquisita perfectio minuitur, donec penitus tandem aboleatur.
1. Sed in libro de respiratione cap. 14. triplicem distinxit: iuuentutem primam, quæ totum accretionis tempus continet: deinde statum, consistentiamque; dum accretione cessante conditio eadem quantitatis conseruatur: postremò senectutem, quæ decrectionis tempus complectitur vsque ad mortem.
 2. Hippocrates autem in Aphor. 13. lib. 1. & Aphor. 18. lib. 3. & libro 1. de Dieta, & Galenus libro 6. de sanitate tuenda cap. 2. & in comm. ad Aphor. 18. citatum, alisque in locis, quatuor ætates distinxerunt: pueritiam, adolescentiam seu pubertatem, iuuentutem, & senectutem: primâ calidâ & magnopere humidam; alterâ teperam; tertiam calidam & siccam: quartâ frigidâ & siccâ. Et quamuis Galenus in illo de sanitate tuenda libro eas dixerit, haud satis posse annorum numero definiri: Eodem

tamen in loco, & in expositione septimi & 9. Aphor. lib. 5. pueritiam 14. aut 15. aut 18. anno terminat; adolescentiam seu pubertatem 25. & iuuentutem 35. ita ut reliquum esse senium intelligatur. Quamquam ego in hac partitione minus constantem Galenus video. Nam in comm. 13. Aphor. lib. 1. præter has ætatem consistentiæ inter iuuentutem & senectutem addendam esse ostendit. Et rursum in libro, cui titulus est, Adscriptæ definitiones medicæ, iuuenum, vigentium, mediorum, & senum ætates solas distinguit; iuuenes dicens tum pueros tum adolescentes: Ac demum in 8. lib. de Hippocratis & Platonis decretis cap. 6. pueritiam nominat, iuuentutem, senectutem, & decrepitam: primam veri persimilem, alteram ætati, tertiam autumnò, quartam hyemi.

Auicenna verò in prima sen. primi canonis doct. 3. cap. 3. & libro 12. de Animalibus cap. 4. adolescentiam vsque ad trigesimum ferè annum introducit, iuuentutem seu consistentiam vsque ad 40. decretionem, licet non manifestam, vsque ad sexagesimum, ac denique senium & declinationem manifestam vsque ad obitum, sed adolescentiam in quinque partes tribuit, prima est infantia nondum ad motum & ingrediendum apta: altera pueritia, antequam mutantur dentes: tertia consequens vsque ad seminis effusionem: quarta, qua barbescit: postrema, qua virium firmitatem sibi comparat accretionemque totam abfoluit.

Verum recentiores complures quinque omnino partibus vitam nostram concludi asserunt: quarum prima est adolescentia, calidissima & humidissima, ad 25. vsque annum attingens, quæ infantia constat, tribus quatuorue annis, pueritia, ad 10. annum prouecta; pubertate, ad 18. & ad 25. adolescentia totius appellatione nominata. Altera iuuentus florida ad 35. vel 40. annum producta; cuius propria venustas, agilitas, & ferocia; ab Auicenna pulchritudinis ætas appellata. Hæc calida est & parè humida. Tertia constans, matura, & virilis, omnino temperata, ad 50. ferè excurrentis annum. Quarta senectus, quæ ingravescens declinat ad mortem frigida & sicca, ad 65. vsque annum. Postrema decrepita & senium vltimum, frigidissima & siccissima, & ad occasum tandem perducens.

Quinarium item ætatum numerum fecit olim Varro: sed ita partitus est, ut singulis præter vltimam 15. tribuerit annos. Vnde credi potest ortum habuisse scitum illud à Cic. quoque vsurpatum in libro de Senect. quo vitæ nostræ ætates fabularum actibus comparantur. Quoniam ut in fabulis sunt quinque actus, nec persona quinques egressa exire vltra permittitur; sic in hominum vitæ ætates quinque separantur, vltra quas nullus est, qui viuat.

Sex videntur illi distinguere, qui ciuilem conuictum considerant: infantiam, qua, ut bestiolæ viuimus; pueritiam qua disciplinis imbuendi tradimur: iuuentutem, qua ad arma & bella accedimur: virilem ætatem, qua patres familias sumus: senectutem, qua prudentia viget: decrepitam, qua infantia redit.

Poetas quosdam septenario numero dimensos fuisse scribit Arist. in 7. polit. cap. 16. Et post sapienter Astrologi, tamen si patronum habeant Probum in libro de anim. & Dæmone, earum

numerum ex planetarum numero depromunt; Lunæ primam tribuentes ad quintum vel sextum vsque annum; quod infantia valde humida sit: Mercurio alteram, vsque ad 14. quod pueritia bene sentire, & loqui incipiat 3. Veneri, vsque ad 22. quoniam tunc emittatur semen & apti ad procreandum sumus: quartam Soli, vsque ad 29. vel 30. quia honoribus & dignitatibus incipiat iuuentus splendescere: 5. Marti, vsque ad 40. quod virilis hæc ætas ad arma & bella sit aptissima. 6. Ioui, quoniam consilij ætas finilis est, rebusque diuinis & humanis peropportuna: 7. Saturno, quia decrepita ætas frigida tota est & sicca, tristis, & ad illius planetæ conditionem conformata. Hæc ferme de ætatibus affirmantur.

Quæ omnia ego quidem pronuntio de vitæ nostra partitione summa cum veritate exponi: tamen si dum aliorum dominatû spectant Astrologi, minime audiendi sunt. Namque in eo duntaxat hæc omnes partitiones differunt, quod vna magis aut minus exacta est, atque in minutiora membra ex magis, minusve sensilibus mutationibus dissecta, quam altera. Omnium tamè maxime probata est Aristotelica partitio in tria præcipua membra, accretionem, statum, & decretionem. Propterea quod insigniores spectat & magis notabiles mutationes, quæ in tota vita fiunt. Quique plura membra faciunt, nil amplius dicunt: sed præcipuas illas partes in minutiores concidunt. Adde, quod trimembris illa diuisio viuientibus omnibus communis est; quippe quæ ex intima eorum natura; totiusque mutationis principio petitur: quæ verò illi adduntur, in homine potius, quam in cæteris, considerantur. Quod si cuiusque ætatis tempus curiosè querat; vix potest quidquam certò & accuratè responderi. Ferè tamen in hominum specie accretionem obseruamus 15. & 20. terminari anno, statum & consistentiam 40. decretionem nullum omnino habere certum annorum numerum; sed nostris hæc temporibus vigesimum supra centesimû annum vix vquam excedere. In reliquo animantium genere singula quoque species proprios ac sibi speciales terminos habent. In omnibus autem manifestum est, vitæ initium esse calidum & humidum, vltimum frigidum & siccum; temperatum magis id, quod medium est. Et idè in calore, & humore viuentium omnium durationem positam esse, ac eorum consumptionem senium & mortem adducere.

DE SANITATE ET MORBO
quæ in quadam temperatione & in-
temperacione, & consistunt.

CAP. XXIX.

Sanitas & mor-
bus quid.

Nimalis temperatio aut ea esse potest, vt functiones omnes secundum naturam optimè fiant, tuncque animal sanum esse existimatur: aut tam manifestè lædi & impediti, vt in operationibus quoque vitium appareat, atque hæc dicitur agrotatio. Quorum vtrumque aut in toto corpore esse potest, aut in aliqua eius parte, vt vel totius, vel cuiuspiam partis operationes integræ fuerint, aut

debilitata & læsa. Idècirò cum in libro de flatibus dixit Hippocrates quidquid homini molestiam ac tristitiam infert, hoc morbum esse; amplam nimis acceptionem secutus est, nimisque generalem definitionem posuit. Propriam autem ac specialem Galenus in artis medicæ constitutione cap. 10. & in libro de optima nostri corporis constitutione cap. 2. & in libro primo de sanitate tuenda cap. 4. & 5. cum ex functionibus secundum naturam obeundis sanitatem discernendam esse statuit. Et idè eam suscipere magis & minus ex functionibus demonstrauit; quæ perfectius ab vno fiunt, quæ ab aliis quorum tamen vterque, sanus esse videatur. Et in libro de Symptomatum differentiis cap. primo, sanitatem definiuit esse affectum quandam secundum naturam, functionis auctorem, morbum verò affectum præter naturam, læsæ ac vitiatæ actionis causam. Tunc enim, inquit, ad initium libri de morborum differentiis, omnes se sanos existimantes, cum partiu corporis ministerio ad eas, quæ in vita necessariae sunt, actiones sine aliquo vitio perfungi poterint. Quod si cuiuspiam partis operatio offensa sit, illam agrotari arbitrantur.

Itaque non in actu & operatione, sed, vt in arte ad Thrasylulum cap. 7. & 12. interpretatur, in habitu & affectu corporis permanente, qui sit velut potestas, & principium operandi, sanitas aut morbus consistunt; potiusque habitu & potestate, quam operatione definiti debent. Quare dum in prim. libro methodi medendi multis disputat aduersus methodicos, an in affectu corporis, an in actione sanitas & morbi propria notio cognoscenda sit; intelligere oportet, quatuor esse in hoc disputationis genere magnopere distinguenda, in quibus duplex affectus continetur; quorum alter sanitas est aut morbus, alter sanitatem aut morbum consequitur. Primum enim est, quod secundum naturam aut præter naturam afficit corpora nostra. Alterum, affectus ipse ex hac causa profectus. Tertium, operatio, quæ à corpore ita affecto proficiscitur. Postremum, affectus huiusmodi operationem comitans. Primum sanitatis aut morbi causa est, alterum sanitas ipsa aut morbus, tertium sani aut morbofi corporis operatio, quartum accidens sanitati, aut symptoma morbo adiunctum: vt atrophia, quæ affectum significat, in quo corpus non nutritur, seu vitiosus siccus, succiue defectus aut redundantia. Ergo affectus quidam & habitus corporis sunt sanitas aut morbus; sed qui actionis principium est, eique aut commodat aut incommodat.

Ex quibus duo intelliguntur. Alterum, sanitatis aut morbi proprium finem esse viuentis formæ conseruationem aut euersionem, perfectamque aut mancã & imperfectam eius operationem. Alterum, sanitatem formaliter significare temperationem quandam ad iustitiam (vt cum medicis loquar) seu permissionem & proportionem qualitatum viuentibus singulis secundum suam speciem & naturam conuenientem; quæ sit aptum operandi principium ea præferri, quæ vegetantis animæ sunt & ad vitam pertinent. Contra verò harum ipsarum intemperiem & alicuius supra reliquas excessum, vnde operatio lædatur, esse morbum. Sic enim tum Aristot. in

Non in actione,
sed in habitu
consistere.

Sanitas & mor-
bus quid.